

kásotthoni konstrukció feleltethető meg leginkább. E funkció betöltése a negyvenfős gyermekotthonokban csak korlátozottan valósítható meg.

Szintén csak a lakásotthoni gondoskodási típus fogadható el azokban az esetekben, amikor előreláthatólag a családon kívüli elhelyezés hosszabb ideig (évekig) fog tartani, vagy kifejezetten szülőhelyettesítő, esetleg szülőpótló gondoskodásra van a gyermeknek szüksége, de nincs lehetőség a nevelőszülői ellátásra, vagy meghatározott esetekben az örökbefogadó családba helyezésre. Amíg erre nem kerülhet sor, addig az egyénhez szóló odafordulást és törődést, a tartósabb kapcsolatokat, szoros, bizalmas érzelmi kötődést és mintakövetést a többszoportos gyermekotthonhoz viszonyítva lényegesen jobb színvonalon biztosítani képes lakásotthoni gondozást, nevelést kell feltétlenül preferálnunk.

A gyermekvédelmi támogatásra szoruló fiatal felnőttek intézményes ellátásról való leválásának, illetve függetlenítésének segítésére a lakásotthonok, de különösen az utógondozó lakások/házak és a külső férőhelyként számon tartott albéretek jelentik az érdemi megoldást.

A súlyos személyiségfejlődési problémák, viselkedési zavarok tüneteit mutató gyermekek, fiatalok gyógyítására pedig a szakosodott, kis létszámú, ám nagy szakmai kapacitással és eszközrendszerrel, valamint terápiás hatású környezeti adottságokkal bíró rehabilitációs központot képező intézmények vállalkozhatnak sikerrel.

Jelenleg a gyermekvédelmi szakellátórendszer és különösen a gyermekotthoni hálózat homogénebb képet mutat annál, mint ami indokolt látva a szükségletek és problémák sokszínűségét, változatosságát és változékonyságát. Az intézményrendszer fejlődésének és a szakellátás modernizációjának következő fokát az intézményfunkciók megkülönböztetése, a szakmai és szervezeti megoldások további differenciálódása, s mindenekelőtt a család-fókuszú „gyermekotthonok” létrejötte jelentheti. Azt azonban máris leszögezhetjük, hogy a gyermekek és szüleik, családjuk együttes megerősítésére orientáló gyermekvédelmi munka kiteljesítésében a pszichológus szakma művelőinek innovatív szerepe és kezdeményező, aktív feladatteljesítése nélkülözhetetlen.

Józsa Viktor

Gyermekvédelem – szentimentalizmus és professzionalizmus között

Az euro-atlanti integráció követelményrendszere feltételezi a társadalom odafigyelését minden gyermekre, a politikusok és a kormányzás érzékenyebb viszonyulását a gyermekek és családjuk problémáihoz, valamint a szociális szolgáltatások szakszerűbbé tételét.

A gyermekvédelem sikeres újjászervezése nemzeti érzékenységet érintő problémává vált, ahol a tét az a mód, ahogy Románia képesnek mutatkozik gondoskodni az ország gyermekeiről. Milyen „szülő” Románia saját gyermekei számára?

A cím a gyermek és gyermekkor problémaköre szakmai megközelítésének belső konfliktusaira tesz utalást, amelyek a hátrányos sorsú gyermekekkel szembeni odaadás, a sajnálat és a személytelen hozzáállás közötti tág magatartáskálán nyilvánulnak meg. A gyerekek viselkedése és problémáik rendszerint felkeltik a felnőttek (nem csupán a szakemberek) érdeklődését, esetenként sajnálatát vagy szánalmát, amit olykor, de nem feltétlenül, az a készítés kísér, hogy melléjük álljanak, és segítséget nyújtsanak.

■ ÚJSÁGOKBÓL KIEMELT CÍMEK:

A tehetség a gyermekotthonokban is virágzik! A Havasi gypár felfedezi és díjazza őket!

Semmi sem pótolhatja a család szeretetét!

Egy polgármester 2 000 000 lejt ajánlott egy családnak, hogy azonnal gondozásukba vegyenek egy elhagyott gyermeket.

Románia megváltoztatja azt a felfogást, miszerint a szipuzó gyermekek hazája lenne.

Az intézetben nevelt gyermekek hivatalosan egy főre eső évi költsége 26 millió lej, de a valóságban az összeg ennek duplája.

Az idézett újságcímekből úgy tűnik, hogy a gyermekvédelem témaköre felkeltette a társadalom érdeklődését és átalakulóban van, ugyanakkor azt is, hogy ezen a területen szenvedélyek és anyagi érdekek ütköznek össze, ahol a hazafiság helyettesítheti még a professzionalizmust.

Az a mód, ahogyan a szülő gyermekei felnevelésének és taníttatásának problémáival szembesülve ezekre megoldásokat talál, a szülő érzelmi és szociális érettségét tükrözi. Ehhez hasonlóan, amikor egy társadalom a gyermek problémáival szembesül, az alkalmazott megoldási módok az adott társadalom érettségéről tesznek tanúbizonyságot. Az egyes intézkedések adekvátságát nem elegendő érzelmi - akár hazafias - szinten elemezni, hanem a logikai, racionális szintre kell emelni. Gyakran hallunk a gyermekek szeretetére és jótékonykodásra figyelmeztető felhívást, amely úgy tűnik, manapság a romániai gyermekvédelem egyik jelszava. Ugyanakkor megjelentek a szakemberek, szolgáltatások, szakképzések és az erre vonatkozó kutatások is. E kétféle reakció között ellentmondás van, amelyet értelmezni kell; nem azért, hogy kizárjuk valamelyik megközelítést, hanem, hogy az érzelmi, karitatív, valamint a racionális, szakmai szempont kiegészítse egymást, és a társadalom részéről jövő érett reagálási módot eredményezzen, amely egymás mellé

állítja a közösség gyerekek iránti pozitív érzelmeit (a szív logikáját) és az értelem logikáját. Az alábbiakban megpróbáljuk bebizonyítani annak a szükségességét, hogy a gyermekek iránti együttérzés mellé az értelem logikáját állítsuk.

■ A GYERMEK JOGAI ÉS A GYERMEKVÉDELMI SZAKELLÁTÓ RENDSZER

A jelenlegi társadalmi helyzet sajátossága a nagyfokú stressz, amit megélnék a családok, és amiből kifolyólag sok gyermek kiszolgáltatott a különböző veszélyekkel szemben. Ezek egy része a szegénység velejárója (elhagyás, intézményesítés, csavargás), mások pedig a meg nem felelő szülői nevelés következményei (az erőszak alkalmazása és az elhanyagolás különböző formái). Ezen problémák felismeréséből adódik a gyermekek érdekében történő beavatkozás szükségessége. Az állam „jó szülői” mivoltát azoknak a hatékony intervenciós modelleknek a kidolgozása tükrözi, amelyek a gyermekek szükségleteinek kielégítéséhez és jogaik tiszteletben tartásához vezetnek: vagyis, hogy gondoskodjanak róla, szeressék, biztosítsák nevelését és iskoláztatását, figyeljenek az egészségi állapotára és személyiségfejlődésére.

Az ENSZ gyermekjogi egyezménye szerint az államnak és intézményeinek felelőssége a gyermekek szükségleteinek kielégítésén és jogaik tiszteletben tartásán őrködni. Az állam felelőségét a szülő felelősségével párhuzamban vonva, feltehető a kérdés, milyen típusú szülői attitűdöt tanúsít Románia? Alapul véve a szülői nevelési stílust leíró pszichológiai tipológiát¹, milyen hozzáállást alkalmaz a román állam: inkább tekintélyelvű, megkövetelő, autokratikus (vagyis büntető jellegű intézkedéseket alkalmaz az elvárásoktól eltérő szülői viselkedés esetében), vagy irányító, megkívánó, az autoriter (előnyben részesíti az erőszakmentes, gondos gyereknevelést, de megértő és segítő magatartást tanúsít, ha a szülőknek nehézségeik vannak), avagy engedő (nem avatkozik be a gyermeknevelésbe). Milyen a gyermekvédelem légköre: hideg, személytelen, bürokratikus, vagy meleg, személyre szabott, tiszteletben tartja a gyermek és hozzátartozói érzelmi szükségleteit. A döntések szubjektívek és impulzívan születnek-e (néha szelídek és nagylelkűek, máskor kemények és korlátozók), vagy pedig racionálisan? Ahhoz, hogy az állam gyermekvédő érettségét bizonyítsuk, meg kell vizsgálnunk, mennyire tartják be a szakszolgáltatások e terület alapelveit. A biztonság elvével kapcsolatban, felvetődik a kérdés, képesek-e az állami szolgáltatások ellenőrizni és garantálni a minden gyermek számára kijáró biztonságot? Hova fordulhatnak a gyermekek, ha segítségre van szükségük? Vannak-e olyan szak-

¹ Baumrind (1991) szerint a szülők a következő nevelési stílusokat követik:

1. a tekintélyelvű (vagy megkövetelő) nevelői stílust, amikor a szülők hagyományos normák szerint, a tekintéllyel szembeni engedelmességre helyezik a hangsúlyt. Gyerekeik viselkedését büntetésekkel szabályozzák, amikor ezt szükségesnek ítélik meg.
2. Az irányító (megkívánó) nevelői stílust alkalmazók számára természetes, hogy a gyermek korlátozott tudással, tapasztalattal rendelkezik, és ezért irányításra van szüksége. Ezek a szülők határokat szabnak, amelyeknek betartását megkövetelik, és úgy próbálják irányítani gyerekeiket, hogy figyelembe veszik azok nézőpontját, ha nem is mindig fogadják el azt, valamint elmagyarázzák a szabályokat és döntéseiket.
3. Az engedékeny nevelői stílussal élő szülők nem korlátozzák a gyerekeik viselkedését, vagy mert nem akarnak a fegyelmezéssel bajlódni, vagy mert remélik, hogy a gyermek okulni fog saját tapasztalataiból. Nem várnak el tőlük érett viselkedést, nincsenek számukra jól körülhatárolható elképzelésük.

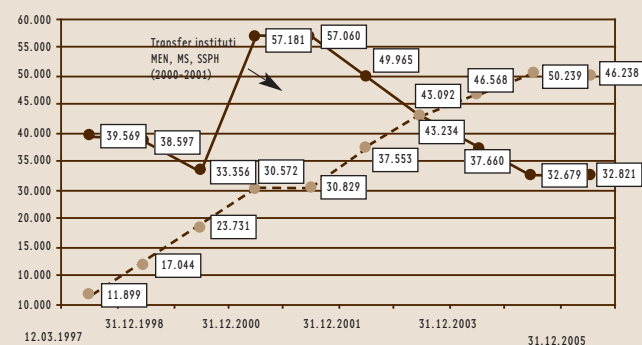
szolgáltatások, amelyek a gyermekeket és családjukat segítik?). A *diszkrimináció elkerülése* érdekében, a városi és a falusi gyermekek számára egyformán hozzáférhető-e a támogató és intervenciós szolgáltatások? A szegény, vagy a roma gyermekek számára vajon ugyanúgy hozzáférhető-e az egészségügyi szolgáltatások, az oktatási lehetőségek?

Ahhoz hogy az állam gyermekvédelmi képességeit megállapíthassuk, néhány általánosabb vonatkozást fogunk felvázolni, amelyek meghatározónak mutatkoznak a gyermekvédelemben, és rámutatunk a gyermekvédelmi politikák gyakorlatba ültetésének néhány konkrét vonatkozására is.

Az utóbbi 10 évben fejlődés tapasztalható a román gyermekvédelmi szakellátórendszerben. Abból, amit a sajtó a nagyközönség elé tár, de abból is, amit a gyermekvédelemben dolgozó személyek tudnak és elismernek, látszik, hogy mind a román állam, mind az állami intézményekben és a civilszervezetekben dolgozó szakemberek bekapcsolódtak a gyermekvédelem terén hozott reformok megvalósításába, az intézményekben élő gyermekek helyzetének javításába, a számukra létrehozott szolgáltatások révén megvalósítható új kezdeményezésekbe és legfőképpen a romániai gyermekvédelemről kialakult kép javításába. A szakemberek képzettségi fokának növekedése és a román törvényhozás reformálására irányuló törekvések, előmozdítják a gyermekek jólétét, és lehetőséget teremtenek a visszaélés áldozatainak megsegítésére. Ennek a szintjét a gyermekvédelmi intézményekre, a gyermekek ellen elkövetett fizikai és szexuális visszaélésre, valamint a védő, támogató szolgáltatásokra vonatkozó adatokon keresztül ismerhetjük meg.

A Nemzeti Gyermekvédelmi és Örökbefogadási Hivatal www.copii.ro című honlapján, 2005. januári adatok szerint, körülbelül 5 millió gyermeknek csupán 2,2%-a szerepel az állami szakszolgáltatások nyilvántartásában, ugyanannyi, mint 2001 márciusában. A különbség nem a nyilvántartott gyerekek abszolút számában, hanem a számukra nyújtott szolgáltatások típusában keresendő.

■ A GYERMEKVÉDELMI INTÉZETEK ÉS A NEVELŐSZÜLŐKNÉL ELHELYEZETT GYERMEK ARÁNYÁNAK VÁLTOZÁSA 1997 ÉS 2005 KÖZÖTT

A gyermekvédelmi szakellátórendszer változásának egyik alapeleme a gyermekvédelmi intézetekben (jelenleg elhelyezési központoknak nevezik ezeket) lakó gyermekek száma. Ismerve az intézményes gondozás magas költségeit és a szakemberek ál-

tal felismert és nyilvánosságra hozott negatív következményeit, a román hatóságok arra törekednek, hogy csökkentsék az intézetekben lakó gyermekek számát. Bár 2001-ben még 57 000 gyerek volt intézetben és 30 000 nevelőszülőknél elhelyezve, 2004-ben az arány megfordult, a nevelőszülők javára. Emellett gyarapodott a belföldi örökbefogadások száma, viszont a 172/2004-es törvény értelmében a külföldi örökbefogadások megszűntek. A betiltást megelőző két évben a gyermekvédelmi intézkedések 11%-a eredményezett belföldi örökbefogadást (szám szerint 2923-at), ami lényeges emelkedést jelent a korábbi évekhez képest, amikor a külföldi örökbefogadások voltak túlsúlyban. 2005 júniusában a 100 örökbefogadott gyerek közül csak egy került külföldre (www.copii.ro).

A szülők által elhagyott gyerekek száma nem csökkent az utóbbi években. 2004-ben 4614 elhagyott gyerek szerepel az országos statisztikában és 22 373 olyan család, amelyben felmerült az elhagyás veszélye, és ezt megelőző szolgáltatásokban részesült. 2005-ös statisztikában 18 000 veszélyeztetett gyerek szerepel, akiknek szüleit nyilvántartásba vették, egyesek segítséget kapnak, hogy gyerekeiket megtartsák családjukban.

A szülők lemondása gyermekeikről összefüggésben van a romániai szegénységgel (Tesliuc 2003):

- 2002-ben, a szegénység 29% és az abszolút szegénység aránya 11%
- A szegénység veszélye annál nagyobb, minél több gyerek

van a családban. A három és ennél több gyerek a családban jelentősen megnöveli a szegénység esélyét.

Azoknak a családoknak egy része, amelyek visszavették gyermekeiket a gyermekotthonokból, továbbra is vagy szegénységben élnek, krónikus betegségekben szenvednek, vagy – megfelelő segítség hiányában – újra krízishelyzetbe kerülhetnek. Azok a gyerekek, akik hosszabb-rövidebb időre a családon kívül nevelkedtek, érzelmi zavarokkal küszködnek (dühösek lehetnek, mert úgy érzik, hogy elhagyták őket, csalódottak lehetnek amiatt, amit otthon találnak stb.), ez pedig nehezítheti a családba való visszailleszkedésüket. Egy igazán felelősségteljes gyermekvédelmi rendszernek nyilván kell tartania a gyermekotthonokból kikerült gyermekeket, és segítő szolgáltatásokat kell biztosítania a gyermekek családba való beilleszkedésének elősegítésére.

ERŐSZAKOT, VISSZAÉLÉST ELSZENVEDETT GYERMEKEK

Ahogy már említettem, azok az adatok, amelyek a szakszolgáltatások nyilvántartásában szereplő gyermekek számára vonatkoznak, nem tartalmazzák a saját családjukban elhanyagolt, fizikailag vagy szexuálisan bántalmazott gyermekeket, akiknek a nemzetközi, de a hazai törvénykezés szerint is joguk van támaszra, védelemre és terápiás jellegű kezelésre.

Előrelépést jelentenek a romániai gyermekvédelemben a gyermekek saját családjukban való elhanyagolására és a visszaélésre vonatkozó első átfogó kutatások. Az alábbiakban bemutatásra kerülő kutatások adatai lehetővé teszik a hatóságok számára a gyermekvédelmi beavatkozások megtervezését, valamint a családból való eltávolítás megelőzését.

A legismertebb országos felmérést a Nemzeti Gyermekvédelmi és Örökbefogadási Hivatal végezte 2000-ben a (az alábbiakban NGYÖH) a Világbank és az Egészségügyi Világszervezet támogatásával (Browne, Cartana, Momeu, Paunescu, Petre és Tokay 2002). A kutatás Románia egész lakosságának reprezentatív mintáin készült, 1556 háztartásról, mindegyikben legalább egy kiskorúval, összesen 1295 13–14 év közötti gyermekkel és 110 szakemberrel, akik szakterületükből adódóan kapcsolatba kerülnek a gyermekvisszaélés problémakörével. A kutatás szerint a szülők 18,4%-a, a gyermekeknek pedig a 24,4%-a vallotta azt, hogy testi bántalmazást élt át a családban. Ami a szexuális visszaélést illeti: a szülők 0,1%-ának van tudomása a kiskorú ellen elkövetett – különbözően súlyos – szexuális visszaélésről. Ezzel szemben a gyermekek sokkal nagyobb aránya, azaz 9,1%-a (141 gyermek) nyilatkozta azt, hogy valamilyen formájú szexuális visszaélés érte. A gyermekek 5,7% azt állította, hogy az alkohol hatása alatt levő egyik szülő részéről volt kitéve szexuális jellegű közeledésnek. A gyerekek 2,2%-a jelzi, hogy akaratán kívül bizonyos személyek intim testrészeihez hozzányúltak. Beleegyezésük nélküli szexuális kapcsolatról a gyermekek 3,3% tett említést, 1,2% pedig azt állította, hogy pénzt kapott a szexuális kapcsolat ellenében. A veszélyeztető faktorok figyelembe vételekor kiderült, hogy azok a családok, amelyekben a szülők alkoholisták, esetenként drogfogyasztók, továbbá rossz anyagi körülmények között élnek, valamint alacsony iskolázottsági és kulturális szintűek, a visszaélés szempontjából magas kockázati szintű családi és szociális környezetet képeznek.

1. táblázat

A gyermekvisszaélés és elhanyagolás elterjedése Romániában, a szülők és gyermekek kérdőíves felmérése alapján

A gyermekek családban történő visszaélésének és elhanyagolásának mutatói	A szülők válaszai (N=1556)		A gyermekek válaszai (N=1295)	
	Gyakoriság	%	Gyakoriság	%
Fizikai visszaélés	287	18.4	314	24.4
Fizikai elhanyagolás	1055	67.8	593	45.8
A gyermek családon belüli				
kizsákmányolása	106	6.8	109	8.4
Nevelési elhanyagolás	888	57.1	441	34.1
Pszichológiai visszaélés	398	25.6	275	21.2
Pszichológiai elhanyagolás	708	45.5	564	43.6
Szexuális visszaélés	1	0.1	118	9.1

Browne, Cartana, Momeu, Paunescu, Petre és Tokay 2002. 3.

A fenti táblázatból nem derül ki a válaszadók jelezte visszaélés súlyossága, de egyértelműen kimutatja a veszélyeztetett helyzetben levő gyermekek magas számát. A Browne és társai (2002) által végzett kutatás bebizonyítja, hogy a gyermekek elleni visszaélések nem elszigetelt esetek. A szerzők szerint az országos gyermekvédelmi hivatal szakembereinek feladata a helyzet súlyosbodásának megelőzése és a gyermekek kiemelése a családi környezetből. Romániában a gyermekekről való gondoskodásnak a bántalmazott és elhanyagolt gyermekek iránti fokozott odafigyelésben kell megnyilvánulnia, nemcsak azok iránt, akiket elhagyás fenyeget a szülők részéről, hanem azok iránt is, akik saját családjukban ugyan, de a bántalmazás fenyegetettségében élnek. A szülőknek nyújtott megfelelő segítséggel a visszaélés és elhanyagolás számos formája megelőzhető vagy orvosolható lehet.

Másik jelentős kutatás 1998-ban született a Salvați Copiii Szervezet és az UNICEF kezdeményezésére, Șerban és Roman (NGYO és mások 2001) vezetésével. Ez a kutatás az utcagyerekek számát körülbelül 2500-ra becsüli, és 12 nagyvárosi helyszínt említ, ahol a számuk jelentősebb. Az utcagyerekek számát tekintve Bukarest az első helyen áll (61%), rögtön utána következik Konstanca, Temesvár és Jászváros (Iasi). Az utcagyerekek 52%-ának az életkora 7 és 15 év között mozog, 25%-uk 16 és 18 év közötti, 71%-uk fiú (legtöbbjük, 78,3%-uk 13–15 év közötti), és 29%-uk lány (legtöbben, 30,4%-uk a 16–17 év közöttiek). Az utcagyerekek elsődleges származási helye Moldova, amit Havasalföld és Erdély követik. A szerzők kiemelik, hogy a Bukarestben lévő utcagyerekeknek csak 14,5%-a bukaresti származású; a lányok 12–13 éves korukban kezdik a szexuális életet, a pubertásukorú fiúk pedig gyakran titkolják a felnőtt férfiakkal való kapcsolataikat. Kiténik továbbá, hogy a prostitúcióra való hajlam nagyobb mértékű azoknál a gyerekeknél, akiknek már semmiféle kapcsolatuk

nincs a családjukkal, vagy kapcsolataik gyengék; a prostitúció a lányokra jellemző; egyes lányokat már „babázó” korukban kényszeríti rá az utcai környezet arra, hogy a megélhetését prostitúcióval biztosítsa; rendőrségi becslések szerint valószínű, hogy az utcán élő lányok körülbelül 10%-a nagyon fiatalon, 9–10 éves korban prostituálódik. Az, hogy továbbra is vannak olyan gyermekek és fiatalok, akik a családi otthon melegének hiányában nőnek fel, és hogy minimálisak azok a törvényes lehetőségek, amelyeknek menhelyet, orvosi, pszichiátriai és pszichológiai ellátást, valamint oktatást kellene biztosítaniuk ezeknek a gyermekeknek, azt mutatja, hogy a gyermekvédelmi rendszer egyelőre nem képes lefedni minden veszélyeztető tényezőt.

Utaltunk az előbbieken arra, hogy az utóbbi években a gyermekek száma a nagy gyermekvédelmi intézetekben csökkent. Ennek a csökkenésnek az első lépése a 26/1997-es sürgősségi kormányrendelet alkalmazása, amely világosan előírja a nevelő családok fontosságát és elsőbbségét a intézményi gondozással szemben jelentősen megnőtt. Mégis, amíg több ezer gyermek él intézeti körülmények között – még ha a számuk jelentősen csökken a 2005. januári 32 ezres adathoz képest –, addig az állam gyermekvédelmi képességeit elemezve, tekintetbe kell vennünk az intézetekben élő gyermekek életminőségét.

A szociális gyermekvédelmi intézetekben élő gyermekek elhanyagolására és a velük szemben elkövetett visszaélésre vonatkozó első kutatást az IOMC (Anya és Gyermekek Kutató Központ) és az UNICEF együttesen végezte 1999-ben. A kutatás 3 164 fős réteges mintán készült, amelyet gyermekvédelmi intézetekben lakó gyermekek alkottak. Az E. Stativa által közölt számos adatból a következőket emeljük ki: 1999-ben a gyermekek 68%-a „hagyományos” intézetekben, 24,4%-uk vegyes intézetekben, 7,5%-uk pedig családi modellre szerveződött intézetekben élt. A gyermekek 36,9%-a 8 személyesnél nagyobb hálóokban lakott; minden vizsgált csoportnál az életkorhoz viszonyított alacsony termet meghaladta a családban élő gyermekek referenciaátlagát. Az életkorhoz viszonyított alacsony testsúly is, százalékban kifejezve, sokkal gyakoribbnak bizonyult az intézetben élő gyermekek minden korcsoportjánál. A gyermekek 20%-a számára készítették jövőtervet, és csupán 16,9%-ukkal közölték az alkalmazott gyermekvédelmi intézkedés lényegét. A kutatás az intézetbeli gyermekeknél kimutatta valamennyi visszaéléstípus előfordulását (pszichológiai, fizikai, érzelmi, de szexuális visszaélést is). A gyermekek intézményen kívüli fizikai és szociális tapasztalatai nagyon szegényesek voltak. Ugyanakkor nem voltak kellőképpen bevonva az intézet mindennapi tevékenységeibe. Sokan közülük nem ismerték az élettörténetüket, nem tudták, hogy mióta, miért vagy milyen körülmények között kerültek be, és meddig maradnak az intézetben. A gyermekek majdnem fele (48,8%) igazolta a verés mint büntetőeszköz alkalmazását az intézetben. A minőségi elemzésekben a gyermekek nagy része állítja, hogy a verések gyakorisága az utóbbi 2–3 évben csökkent. A büntetéseket többnyire a nevelőszemélyzet és az éjszakai felügyelők alkal-

mazzák. Ugyancsak a kvalitatív elemzésekből derült ki, hogy a gyermekek lealacsonyító munkák elvégzésére való kényszerítése megszokott büntetési módszer volt. Ami a szexuális visszaélést illeti, az intézetbeli gyermekek 36%-nak volt tudomása arról, hogy közülük egyeseket szexuális tevékenységre kényszerítették, de azok aránya, akiknek volt bátorságuk beismerni, hogy az intézetben ők maguk tanúi, vagy hogy áldozatai voltak szexuális agresszióknak, sokkal kisebb. Az intézeti gyermekek közötti szexuális visszaélés általában homo-szexuális jellegű.

Ezeknek az adatoknak az ismeretében nem állíthatjuk, hogy az otthoni környezetből az intézetbe helyezett gyerekek sorsát a gyermekvédelmi rendszer megvédte volna, illetve biztosította volna a kibontakozásuk számára olyannyira szükséges gondoskodó, támogató környezetet.

■ A GYERMEKVÉDELMI SZAKELLÁTÓRENDSZER MEGÚJÍTÁSA

A gyermekvédelmi szakellátórendszer célja a gyermekjólét biztosítása, magában foglalja mindazon szolgáltatások összességét, amelyek a gyermekeknek egészségügyi ellátást, oktatást, lakhatást és eltartást biztosítanak, valamint támaszt és gondoskodást az erre rászorulóknak. Mint minden más modern állam, Románia is megteremtett és működtet egész sor szolgáltatást, amely a gyermekek fejlődését, egészségét, oktatását és védelmét hivatott biztosítani. Ezekben az intézetekben a gyermekek jogairól szóló egyezménynek kell meghatározni a tevékenységrendszer, biztosítva a gyerekek számára az információhoz való hozzáférhetőséget, a részvételt a döntéshozatali folyamatban, a meg nem különböztetés feltételét, az esélyegyenlőséget, a saját személyiségének és identitásának kifejezését. Értelmezésünkben, a gyermekvédelemnek integráló szerepe van, abban az értelemben, hogy előírja és életbe lépteti a gyermeki jogok elsődlegességét a szülők és más nevelő személyek, szakemberek, valamint maguknak az intézményeknek az érdekeivel szemben. Bár a sajtó és egyes gyerekek gyakran számolnak be jogaik megsértéséről iskolákban, egészségügyi intézetekben, ezekkel kapcsolatban nem ismerünk átfogó országos adatokat.

Visszatérve az állam szülői minőségének kérdéséhez, elemezni fogjuk a gyermekvédelmi szolgáltatások sorát és sajátosságait. Kiindulópontként használjuk a szolgáltatások Costin és társai (1991) szerinti osztályozását, vagyis elkülöníthetünk *beavatkozás és terápiás célú*, valamint *megelőző célú szolgáltatásokat*. Mindkét tevékenység típusa a szociális védelem szerves részét alkotja, és lényege a kliensekkel (gyermekek és családok) való direkt kapcsolat – szakkifejezéssel élve az esetmenedzselés. A veszélyeztetett gyerekek családjával, csoportjaival és közösségeivel való munka legfőbb célja, hogy a gyermekek saját családjukban biztonságban és viszonylagos jólétben éljenek.

2. táblázat.

AZ OGYÖH GYERMEKEK SZÁMÁRA LÉTESÍTETT SZOLGÁLTATÁSAI

	2001	2002	2003	2004	2005. jún.
Szolgáltatások száma	226	394	537	593	572
Anya-gyerek központ	41	49	54	57	58
Nappali gondozóközpont	50	85	110	125	101
Intézetekből kikerült 18 év fölötti fiatalok támogató központja	11	50	50	51	52
Tanácsadó központ szülők számára	23	40	64	70	63
Tanácsadó központ a gyermekek elhagyásának megelőzésére	6	14	21	22	23
Támogató központ terhes nők számára	13	17	20	23	24
A gondozásba vett gyermekek családba való visszailleszkedését előkészítő központ	15	30	42	47	47
Fogyatékos gyerekek nappali foglalkoztatója	16	37	80	89	96
Fejlesztő és rehabilitációs központ szociális problémás gyerekek számára	6	6	10	10	7
Bűnöző fiatalok rehabilitációs központja	6	9	14	16	17
Gyerekek szabad véleménynyilvánítását védő központ	8	5	9	9	10
Gyerekek jogait védő központ	8	13	13	14	11
Rossz bánásmódokat elszenvedett gyerekek számára tanácsadó és támogató központ	3	5	8	11	11
Tanácsadó és támogató központ utcagyerekeknek	1	1	2	3	3
Utcagyerek gondozó központ	1	5	9	15	15
Drogprevenációs központ	0	2	2	2	2
Menedék családi erőszak elől	0	2	3	6	6
Mozgó szolgáltatás fogyatékos gyerekek számára	0	1	1	1	1
Sürgősségi központ fogyatékos gyerekek számára	0	1	1	1	1
Bűnözésmegelőző központ iskolákban	0	1	2	2	2
Egyéb szolgáltatások	18	21	22	19	22

Forrás: Országos gyermekvédelmi hatóság honlapja 2006. január 15-én (www.copii.ro)

Az OGYÖH honlapján (www.copii.ro) közzétett táblázat alapján megállapíthatjuk, hogy a jelenlegi tendencia a gyermekek és családjuk számára létesített szolgáltatások változatossá tétele és ezek számának jelentős növelése. 2000-hez képest minden szak-szolgáltatás-típus száma növekedett, de leginkább a nappali gondozóközpontok száma (hátrányos helyzetű, leginkább szegény és fogyatékos gyerekek számára), valamint a különböző tanácsadó központok száma. A növekedés nem állandó jellegű, 2004-hez képest visszaesés is tapasztalható, ami arra utal, hogy a fenntartáshoz szükséges anyagi alapok bizonytalanok. Megjelentek a gyerekeknek és fiataloknak szánt, például a drogfogyasztást és a bűnözést megelőző, valamint a gyerekek jogait védő központok, de számuk kevés, nem található meg minden megyében. Még mindig kevés megyében létezik terápiás központ a bántalmazott gyerekeknek, vagy elégséges számú férőhely anyák és csecsemők számára, illetve anya-gyerek központok. Hiány van az utcagyerekek számára menedéket és rehabilitációt nyújtó központokban, ami azt jelenti, hogy ezeket a gyerekeket nemcsak a szülők, hanem a gyermekvédelmi rendszer is elhanyagolja. Az utcagyerekek és kiskorú bűnözők védelmét sok helyen a civilszervezetek vették gondozásukban. Ennek ellenére nem hisszük, hogy az állam mentesíthető az utcagyerekek vagy más hátrányos helyzetű gyerekek sorsáért való felelősségvállalástól.

Számos megyében nagy befektetést jelent a nappali közpon-

tok elszaporodása, amely sok fogyatékos gyermeket gondozó család számára segítség. Ugyanakkor, szerintünk, a gyerek szempontjából ezek a speciális létesítmények inkább szegregációt (elszigetelődést), mint inklúziót (beilleszkedést) jelentenek, hiszen ott csak más, speciális szükségletű gyerekek kerülnek társas kapcsolatban, ami a társadalmi élet követelményei szempontjából hátráltathatja szociális fejlődését. Kisebbségi anyagi segítséget jelentene a fejlesztő szakemberek (gyógyterapeuta, logopéda, terapeuta) biztosítása a közoktatásban, hiszen számos gyermek venné ott hasznukat. Ugyanaz a kérdés merül fel a szegény vagy roma családból származó óvodás gyerekek esetében, hiszen az ő számukra létesített központok sem segítik elő a közoktatásba való bevonásukat. Úgy gondoljuk, hogy az új központok létesítésére fordított összegek, amelyek a gyermekek korai szétválasztását eredményezik diszkriminatív módon, a szülők szociális státusának, etnikumának, valamint a gyermekek fizikai vagy szellemi fogyatékoságának kritériuma alapján, fedezhetnék a bentlakások, étkezdei ebédek, közszállítási bérletek, tanfelszerelések stb. költségeit, elősegítve ezáltal a gyermekek közoktatásba való bevonását.

A reform hatékonyságával kapcsolatban, a www.copii.ro honlapon közzétett táblázatból nem derül ki világosan, hogy melyek azok a közvetlen szolgáltatások, amelyek hosszú távú beavatkozást, illetve esetmenedzselést nyújtanak a gyermekek és családjuk számára (jogok biztosítása, anyagi segítség, illetve ta-

nácsadás formájában), és melyek azok a szolgáltatások, amelyek főképp a helyzet felmérésével és a statisztikai adatok rendszerezésével foglalkoznak. A honlapon közzétett adatok nem tartalmaznak információt a tevékenységek tartalmáról és szakmai minőségéről, az elnevezések változatossága pedig a decentralizációt tükrözi: a szolgáltatások megyénkénti megszervezését, szükségleteik és szakmai erőforrásaik függvényében. Az elnevezések zavarosnak tűnnek, mivel olyan szolgáltatások, amelyek elnevezésük alapján hasonló profilúnak tűnnek, különböző kategóriákban szerepelnek (például a gyermek jogainak gyakorlását, véleményének szabad kinyilvánítását támogató központok és a gyermek jogainak gyakorlását támogató központok elválasztása).

Összegezve az NGYÖH keretében működő szolgáltatásokra vonatkozó észrevételeket, feltehetjük a kérdést: melyek a prioritások a szolgáltatások tekintetében? Még egyszer kiemeljük a szolgáltatások változatosságára való törekvést, ugyanakkor a gyermekek bántalmazására és elhanyagolására vonatkozó közvetlen szolgáltatások kis számát is. Ezeknek kellene képezniük az NGYÖH prioritásait, saját meghatározásából adódóan. A honlapon szereplő kevés utalás található a terápiás jellegű szolgáltatásokra, bár az igazi gyermekvédelem a családtagokat partnerként kezeli, és krízishelyzetben támogatja őket, vagy szükség esetén terápiás foglalkozásokat kínál fel számukra (például alkohol, drogfogyasztás vagy pszichiátriai zavar esetében). A terápiás beavatkozás meggátolhatja a gyerekek elválasztását családjuktól. Szerintünk nagyon fontos lenne, hogy a gyermekek gondozásba kerülésének a megelőzése egy prevenciószolgáltatásháló révén történjék, amely tartós esetmenedzselést képes nyújtani a veszélyeztetett családoknak.

■ SZEGÉNYSÉG ÉS A GYERMEKEK AKTUÁLIS HELYZETE

Mivel Romániában a családok átlag-életszínvonala alacsony, az átmeneti időszakban a gazdasági és társadalmi helyzet romlása a gyermekeket is nagymértékben érintette. Zamfir és társai (1995a, 1995b, 1998) szerint *a kiskorúak képezik az elszegényesedés miatt leginkább veszélyeztetett kategóriát a jövedelemmel nem rendelkező felnőttek mellett*. Mivel a legtöbb család jövedelme alacsony, egy gyermek születése komolyan befolyásolja a család életszínvonalát. A második, de főképpen a harmadik gyermek drámai módon csökkenti a család anyagi erőforrásait (C. Zamfir és társai 1998. 26.)

Ami a gyermekes családok kiadásait és jövedelmét illeti, a Monee/UNICEF utolsó országos jelentése (2000) szerint – szerzői M. Molnar és F. Panduru – jelentős különbségek vannak a gyermek nélküli és a 18 évnél fiatalabb gyermekes családok között: 1999-ben a gyermekes családok egy főre eső jövedelme csupán 68%-át tette ki a gyermektelen családok egy főre eső jövedelmének. Pontosabban 79% volt egy gyermek esetén, 66%, illetve 60% a 2, illetve 3 gyermek esetén és 38% a 4 gyermekes családok esetében. A szegénységi szint alatt levő családokból származó gyermekek aránya 1999-ben 23,6% volt, a felnőttek 14,3%-hoz képest. Egy kevésbé szélsőséges szegénységi küszöb esetében, amely 60%-os szegénységgel számol, az e küszöb alatti családokból származó felnőttek aránya 22%, míg a gyermekek esetében ez az arány 34,1% volt. A gyermekes családok kö-

zül a szegénységi szint alatt élő családok aránya 43,6%, amely kb. 5 millió embert, vagyis a szegény emberek 2/3-át jelenti. Az 1,9 millió szegény gyermek a gyermekek 44,64%-át és a szegény emberek egynegyedét jelenti. Olyan családból származó gyermekek közül, ahol van dolgozó személy, 33,8% szegény. A szegény gyermekek 47,5%-a nyugdíjas családban él, míg az összes gyermek 65,2%-a munkanélküli családból, 68,1%-a pedig olyan családból származik, amelyben nyugdíjas személy is él. A szegénység tehát erősen érinti a gyermekeket, jobban, mint a felnőtteket – ezt C. Zamfir már 1995-ben észrevette (Zamfir 1995). A gyermekek szegénységi aránya nagyobb falun, ahol amúgy is rendkívül csekély a szociális szolgáltatások száma, és ritkaságszámban mennek azok, amelyek gyermekek fejlesztésével és a családban előforduló nehéz helyzetek megelőzésével foglalkoznak.

Kiindulva a szegénység gyermekekre gyakorolt hatásának felismeréséből, az utóbbi időben egyre több szó esik a szegénység csökkentésének szükségességéről. Az általános jellegű intézkedések javíthatják a helyzetet, de a szegénység súlyos fokát – a legszegényebb családok alacsony életminőségét, amely nagyszámú gyermeket érint, akiknek általános, de valószínűleg iskolai helyzetüket sem javítják alapvetően a „kenyér és tej” típusú intézkedések (ez 2002-től minden kisiskolásra vonatkozik).

Az első, 1909-ben a Fehér Házban (AEÁ) tartott Gyermekkor témájú konferencián – amelyet nem sokkal azután tartottak, hogy az állatvédők ligája (nem tévedés) fellépett egy kislány ellen elkövetett súlyos bántalmazás esetében – az akkori gyermekvédelem aktivistái egyetértettek abban, hogy egyetlen gyermeket sem lehet eltávolítani a családjából csupán a család szegénysége miatt. Ennek ellenére a szegény családokból származó, gondozási központokban elhelyezett gyermekek száma világszerte nagyon magas (Cohen és társai 1991). A kutatások kimutatták, hogy az alacsony jövedelemszint a legjobb előrejelzője a gyermekek gyermekvédelmi rendszerbe vonásának, míg a magasabb jövedelemszint a család számára nyújtott szolgáltatások mutatója. Más tanulmányok szintén kimutatták a gyermek veszélyeztetettségi foka és a család számára nyújtott szolgáltatások közötti aránytalan kapcsolatot, amelyben közrejátszik, legalábbis részben, a család szocioökonómiai szintje. Ezek a megállapítások indokolhatják egy gondos felmérés szükségességét a szegény családból származó gyermekek veszélyeztetettségi fokát illetően, a családon belül és nem azon kívül történő segítő intézkedések és szolgáltatások számának növelése értelmében.

■ GYERMEKVÉDELEM ÉS KULTURÁLIS HATÁSOK

Az Amerikai Nemzeti Orvostani Kutatási Intézet újabb kutatásai (Shonkoff és Phillips, 2000) értékelték a pszichológia, antropológia és szociológia tudományos eredményeit, és megállapították, hogy a kulturális sajátosságok képezik a fejlődést befolyásoló tényezők egyik legfontosabb kategóriáját: „a kultúra befolyásolja az emberi fejlődés minden vetületét, és a gyermekgondozási módszerekben, valamint a gyermek egészséges fejlődésének szempontjából hasznosnak vélt eljárásokban tükröződik. A gyermekvédelemben a legnagyobb kihívás megérteni a kultúra befolyását annak érdekében, *hogy ne nézzük el a gyermekeket veszélyeztető szülői viselkedést* a kulturális sokszínű-

ség ürügyén, ugyanakkor pedig *ne avatkozzunk be olyan helyzetekbe, amelyek látszólag különböznek egy közösség által elfogadott normától, de a gyermek fejlődését nem veszélyeztetik komolyan.*” J. Corbin szerint (2002) a kulturális különbségek felismerése kétélű fegyvernek bizonyulhat a gyermekvédelemben, mivel a megértésük hozzájárulhat a szülői kompetenciák kialakításához, de a diszkrimináció eszköze is lehet, ha következményeként egyes gyerekeket nem részesítenek kellő védelemben, vagy éppen ellenkezőleg, a szükségesebbnél hamarabb beavatkoznak. A szerzők szerint a szakemberek kötelesek felelősséget vállalni azokban az esetekben, ahol a kulturális kompetencia kérdése merül fel, még mielőtt a gyermek helyzete számottevően súlyosbodna. Romániában megfigyelhetők azok az etikai dilemmák, amelyek kulturális különbségekkel való szembesülés esetén merülnek fel, főként a roma gyermekek esetében. A megfelelő beavatkozás hiánya a szülők által elhanyagolt roma gyermekeket súlyosan veszélyeztetett helyzetbe juttathatja, amely halálesettel is végződhet. Úgy tűnik, az intézményen belüli megkülönböztetett gyakorlat kialakulásában nagy szerepet játszanak az egyes etnikumok – Romániában a romák, Amerikában az afro-amerikaiak – ellenálló képességével kapcsolatos mítoszok. (Gyakran hallani az orvosok vagy a gyermekvédelemben dolgozók részéről ilyen típusú kijelentéseket, hogy: „a cigánygyermekek egész télen járhatnak mezítláb és nem lesz semmi bajuk”). Ezeket a mítoszokkal le kell rombolni, szakmai attitűddel helyettesíteni, és minden egyes eset veszélyeztetettségét külön elemezni. Ugyanakkor a gyereket nem veszélyeztető családi-kulturális szokásokat tiszteletbe kell tartani, kinyilvánítva a gyermekek családtagjai iránti tiszteletét.

■ A GYERMEKVÉDELEM DILEMMÁI

A gyermekvédelem sajátos dilemmáival felkavarja azok érzéseit, akik személyesen vagy szakmailag érintve vannak ezekben a tevékenységekben. Ezek azokból az ellentmondásokból erednek, amelyek a szülők jogai és a gyermekek jogai között, a család intimitáshoz való joga és a szakembernek a gyermek érdekében történő közbelépésének kötelessége (nem csupán joga) között, valamint a gyermekek esélyegyenlőséghez való joga és a családjuk társadalmi egyenlőtlensége között húzódnak. Ezek a dilemmák minden gyermekvédelmi rendszerre jellemzőek szinte a világon, ami azonban országonként változik, az a dilemmák tudatosításának mértéke és a megoldásukat célzó jogszabályok. Annak ellenére, hogy a gyermekjóléti rendszereket nemzetközi szinten a törvények és szabályzatok egyre jobban megszervezik, mégis úgy tűnik, hogy a szakmai dilemmák szempontjából ezek egyre inkább ellentmondásossá válnak. Egyesek azzal vádolják a gyermekvédelmi hivatalt, hogy túl gyorsan veszik ki a gyermeket a családból, amelyben fennáll a visszaélés veszélye, és hogy a szociális gondozók inkább kontroll-, mint segítő funkciót látnak el. Mások éppen ellenkezőleg, azt a határozatlanságot kifogásolják, amelyről a hivatal intervenciói tanúskodnak, és azokat a tragikus eseteket hozzák fel példaként, amikor a helyi hatóságok nyilvántartásában levő gyermekek meghaltak a gondozóik által alkalmazott erőszak következtében, akik a szociális munkások bizalmát élvezték és fel voltak hatalmazva a gyermekek családban való megtartására. Ezek a szemrehányások annál

fájdalmasabbak a szociális gondozók szempontjából, akik a visszaélés és elhagyás elleni védelmet biztosítják a gyermekek számára, mivel a fejlett gyermekvédelemmel rendelkező országokban a szociális gondozók felelősségét növeli az az erős befolyás, amelyet a törvényszéki határozatokra gyakorolnak. Harris (1989) sok olyan kutatást idéz, amelyek azt bizonyítják, hogy a bírók hitelt adnak a szociális gondozók jelentéseinek, a gyermekvédelmi bizottságok jelentései befolyásolják az ítéleteiket, és hogy a határozatok megerősítik a szociális munkások következtetéseit és ajánlásait. Úgy tűnik, hogy a törvény képviselői nem merik figyelmen kívül hagyni a gyermekvédelmi gondozók szakmai kompetenciáját. Harris (1989. 9.) szerint a szociális munkás olyan elvek és szemléletmódok szerint cselekszik, amelyek egy rosszul körvonalazott harci zónából („ill-defined battle zone”) származnak. Ez az **állampolgár autonómiájának doktrínája és az állam mint az állampolgárok szülője** (aki megvédi a gyengéket és tehetetleneket az erősektől) **mítosz** között húzódik. Az első attitűd szerint az állam a büntetőtörvénykönyv alapján léphet közbe, büntetést alkalmazva a gyermekek ellen elkövetett vétségek esetén, amennyiben ezek igaznak bizonyulnak. A második attitűd szerint az államnak inkább preventív szerepe van a későbbi stressz és kudarc megelőzése céljából, kevésbé biztos bizonyítékok alapján dolgozik anélkül, hogy a törvény előtti vétkest keresné, és megbüntetését szorgalmazná. Ennek a prevencióra orientált szemléletnek az az előnye, hogy az állam nem várja meg, míg valaki ellen erőszakos cselekmény történik, hanem amennyiben kiskorúról van szó, alapvető kötelessége a gyermek megvédése, a rendelkezésére álló eszközök közül azt választva, amely a leginkább szolgálja a gyermek érdekeit.

A gyermekjóléti rendszer modern változatai magukban foglalják a gyermek-család-állam triádszt, egyidejűleg figyelembe véve mindhármuk jogait és érdekeit. A gyermekvédelmi szakellátórendszer felmérésének tartalmaznia kell a gyermek-család-állam kölcsönösségi viszonyának tudományos elemzését. A fejlett, gyermekvédelmi hagyományokkal rendelkező államokban a gyermekvédelem területén végzett ökológiai jellegű kutatások kimutatták, hogy ebben a triászban nem léteznek pontosan előre jelezhető kapcsolatok és egyedülálló magyarázatok, hiszen ezek a jelenségek rendkívül összetettek. Ennek érdekében, hogy a gyermekek elsőrendű érdekeit szolgáló intézkedésekkel kapcsolatban következtetéseket lehessen levonni, nemzetközi szinten nőtt az igény a többszempontú kutatások iránt a gyermekek életminőségét meghatározó tényezők kölcsönösségére vonatkozólag (J. Garbarino és K. Kostelny, 2002).

Felismerve a gyermekekkel kapcsolatos problémák súlyosságát, vajon csupán illúzió azt hinni, hogy jó irányba befolyásolhatjuk a gyermekek és családjuk helyzetét, hogy csökkenthetjük az erőszakot a családokban vagy a gyermekek között, vagy hogy beavatkozhatunk a komplex pszichikai, társadalmi vagy mentálisbeli problematikájukba? A kérdés jogos, mivel a változtatások gyakran lehetetlennek tűnnek a szociális környezettel kapcsolatos akadályok miatt, és amiatt, hogy hiányosságaink vannak a hatékony interakciók levezetésében. A család, a házaspár, maguk a gyerekek, de a környezetük is nehezen viseli a szociális környezet, illetve a szakemberek által kezdeményezett válto-

zásokat, és a régi viselkedésekhez való ragaszkodás tendenciáját mutatják, annak ellenére, hogy ezek következményeit jól ismerik. A segíteni akarás, a gyermekekkel szembeni jóindulat nem elégséges ahhoz, hogy cselekedeteink hatékonyak, általánosíthatók és kiterjeszthetők legyenek. Éppen ezért a gyermekek érdekében történő minden szociális tevékenységnek, az együttérés kifejezésének azok iránt, akik a felnőttektől való függőségben élnek és sebezhetőek, az értelem logikáján, vagyis tudományos ismereteken és objektív támpontokon kell alapulnia. Az ismeretalap azokra az elméleti koncepciókra és modellekre vonatkozik, amelyek azonosítják és leírják a gyermekvédelem területére jellemző tipológiákat, és felméri a lehetséges intervenció típusokat. Arra, hogy a szakember meg tudja fékezni a visszaélés jelenségét, a szakmai kompetenciája önmagában még nem garancia. Ezen kívül szüksége van a törvények által biztosított eszközökre és világos támpontokra, amelyeknek elő kell írniuk a segítségnyújtás formáit a szegénység esetén, azt a határt, ahol a gyermekvisszaélés vagy elhanyagolás kezdődik, valamint azt a pillanatot, amikor a gyermeket ki kell venni a családból, illetve amikor elégséges és előnyösebb a családon belül történő beavatkozás.

Ugyanakkor a társadalmi akció, még ha tudományos ismeretekre és a gyermekek és családjuk érdekeire figyelő törvényekre alapoz is, nem alkalmazható egy érzelmi vetülettől mentes és a gyermekek sorsával szemben közömbös szociális térben. Ahhoz, hogy sikeres legyen, minden segélyakciónak a családokkal és a gyermekekkel szembeni szolidaritásra kell épülnie, akiknek érdekében az intervenció történik. Az anyagi megfontolások nem ellensúlyozhatják a gyermekek és családjuk segítségigényét. Ahhoz, hogy a szakember megtalálja a járható utat a család életének bizonyos változtatásaihoz és a gyermekekre ható erőszak csökkentéséhez, az intervenciót végző személynek alkalmazkodóvá kell válnia, teljes mértékben érzelmi- leg is az akció szolgálatában kell állnia. Mindez pedig elképzelhetetlen a segíteni vágyás, gondoskodni akarás, a gyermek mel- lé állás és empátia kinyilvánítása nélkül.

Romániában elvárjuk, hogy a gyermekek érdekében a szak- szerűsítés irányában haladjon a gyermekvédelem. A reform e területen csak akkor mehet végbe, ha figyelembe veszi a kutatások eredményeit, és ha elismeri a szakmai kritériumok értékeit. Ez nem jelenti a gyermekekkel szemben kinyilvánított pozitív ér- zelmek kizárását vagy elhanyagolását. Mi több, az elkötelezett- ség, megértés, együttérés rendkívül fontos motivációs tényezők a szociális akciókban. Ahogy Sirota (2000) is rámutat, a jelen tár- sadalmak nem korlátozódhatnak az egyén vagy a hátrányos helyzetű csoportok széthullásának megállapítására, és nem vár- hatják passzívan a jobb napokat, amelyek biztosan bekövetkez- nek valamikor a szocioökonómiai növekedéssel együtt, hanem meg kell győzniük a sérülékeny személyeket, jelen esetben a hát- rányos helyzetű családok gyermekeit arról, hogy ők nem a „hosszú, visszatérés nélküli átmeneti periódusok” áldozatai.

A gyermekek azt a társadalmi kategóriát képezik, amely a látszat ellenére nem várhat: hogyha hagyjuk, hogy a szükséges segítség nélkül nőjenek fel, azt majdani felnőtt személyiségük biztosan megsínyli. Ahhoz, hogy Románia segítséget nyújthas- son a bajban levő gyermekeknek, meg kell erősítenie az anyagi

és humán erőforrásait, az adminisztratív és törvényes intézke- déseket, az állami és az önkéntes szolgáltatásokat. Egy felelős társadalom, amely azt akarja elérni, hogy európai értékeit elis- merjék, össze kell egyeztetnie a szív logikáját az ész logikájával ahhoz, hogy folytathassa a gyermekvédelmi szakellátórendszer területén elkezdett reformokat, hogy a Gyermeki Jogok Egyez- ményében foglalt elvek reális és egyenlő esélyekké válhassanak minden gyermeke számára.

Roth Mária

SAKIRODALOM

- ANPCA, UNICEF. (2001). Abuzul și exploatarea copiilor, www.copii.ro.
- Baumrind, D. (1991): To nurture nature. In: *Behavioral and Brain Sciences*, 14, pp.386-399.
- Browne, Cartana, Momeu, Paunescu, Petreși Tokay (2002). Copilul abuzat și neglijat în familie: studiu național: 2000, ANPCA, OMS, Banca Mondială, București. www.copii.ro.
- Cohen, J, Deblinger, E., Mannarino, A., and de Arellano, M. (2001), The impor- tance of culture in treating abused and neglected children: an empirical review. *Child Maltreatment* 6, pp. 148-175.
- Korbin, J.E. (2002) Culture and child maltreatment: cultural competence and beyond In: *Child Abuse and Neglect*, Volume 26, Issues 6-7, June 2002, pp. 637-644.
- Garbarino, J. And Kostelny, K. (1992). Child maltreatment as a community prob- lem. In: *Child Abuse and Neglect* 16, p. 455-464.
- Harris, R. (1989). *Suffer the children: the family, the State, and the social worker*. London: Hull University Press.
- Herczog, M. (1997). *A gyermekvédelem dilemmái*. Budapest: Pont Kiadó.
- Molnar, M., Panduru, F.(2000), *Trends and indicators on child and family well- being in Romania*, National Institute For Statistics and Economic Studies Bucharest, **Monee Regional Monitoring Report No. 8**, UNICEF, Geneva: Innocenti Research Centre.
- Șerban, D., Roman, G. (2001). Copiii străzii. București: Organizația Salvați Copiii, UNICEF, ANPCA).
- Sirota, A. (2000). Activitatea împreună cu grupurile defavorizate. Abordarea psi- hologică de ansamblu. In: A. Necolau (coord.), *Analiza și intervenția în grupuri și organizații*. Iași: Collegium Polirom, pp. 127-145.
- Shonkoff, J., Phillips, D. (Eds). (2000), *National Research Council & Institute of Medicine. Neurons to neighborhoods: the science of early childhood develop- ment*, National Academy Press, Washington, DC (2000).
- Stativa, E (coord.). (2000). Cercetarea abuzului asupra copilului în instituțiile de copii, București: UNICEF, ANPCA, IOMC.www.copii.ro.
- Tesliuc, E, Pop, L., & Panduru, F. (2003). Poverty in Romania: Profiles and trends during 1995-2002.In: World Bank, *Romania: Report on Poverty, vol II* (N. 26169-Ro). Romania: World Bank, pp 5-62.
- Thoburn, J. (1997). The community child care team. În: M. Davies (Ed.) *The Backwell companion to social work*. GB: Blackwell Pub.
- Zamfir, E. (1995). Politică de protecție a copilului în România. În: E. Zamfir & C. Zamfir, *Politici sociale*, București: Ed. Alternative.
- Zamfir, C. (coord.). (1995). *Dimensiuni ale sărăciei*, București: Expert.
- Zamfir, C. (coord.). (1998). *Toward a child centered society. A report of the Institute for the Research of the Quality of life*, București: Ed. Alternative.